

(sau turbanul) sultanului. Textul ar fi deci acesta: «Iar pe căciulă (turban, *trad. n.*) avea un diamant mare în formă de floare». Ar fi oarecum straniu să presupunem că sultanul avea peste căciulă un coif cu diamante.

La pag. 62 a textului în limba română invocarea către divinitate: «Ollo bervogidir, ollo konkar, bizim başi *mudna* nasip bolmisti?» («Dumnezeule, stăpînitorule, dumnezeule, dumnezeule cel preînalt, împărate ceresc, aici ne-ai rinduit să pierim?»), este considerată de către traducător a fi de asemenea în limba turcă (nota 383). Este vorba însă de limba tătară vorbită în timpul Hoardei de Aur. De fapt, însăşi calea urmată de călătorul rus trece prin părţile Volgei locuite de populaţie tătară, iar cuvîntul «Ollo» = dumnezeu este redat în forma în care îl aflăm în limbile kazahă, karakalpacă şi în tătara vorbită în Dobrogea. În turceşte ar fi trebuit să apară «h» final *olloh* — *allah*. Un ultim argument ni-l oferă şi adverbul de loc «Munda»¹, atestat sub forma de «Monda» în Dicţionarul rus-tătar², sub redacţia prof. N. K. Dimitriev. Dacă invocarea ar fi fost în turcă, după cum afirmă traducătorul, adverbul de loc ar fi fost: «*Buráda*» (vezi *Dicţionarul rus-turc* sub redacţia prof. D. A. Magazanici şi M. S. Mihailov, Moscova, 1943, p. 99). Admiţînd schimbările evidente petrecute atît în vocabularul cit şi în structura fonetică a limbii turce din secolul al XV-lea, cînd apar însemnările lui Nikitin, nu putem totuşi crede în evoluţia fonetică a adverbului de loc din «Monda-Munda» în «Burada». Este deci evident faptul că textul rugăciunii citate mai sus aparţine nu limbii turce ci limbii tătarilor locuitori ai ţinuturilor din regiunea Volgii.

În nota 230 (p. 149) referindu-se la o afirmaţie a lui Afanasie Nikitin cum că: «Ziua cea mare creştină e cu nouă sau zece zile înainte de Bairamul besermen», V. Cândea scrie următoarele: «Paştele fiind o sărbătoare schimbătoare, iar *Bairamul una fixă* (sublinierea noastră)». Dar atît Paştele cit şi Bairamul nu sînt sărbători fixe. Ambele sînt în legătură cu fazele lunii: Paştele se serbează în prima duminică cu lună plină după săptămînile de post, iar Bairamul în prima zi a lunii noi, după prima lună de post. Afirmaţia traducătorului cu privire la caracterul de sărbătoare fixă a Bairamului musulman ar fi valabilă doar în cazul în care autorul ar înţelege caracterul fix al Bairamului luat în raport cu Paştele. Acest lucru nu reiese însă din explicaţiile date de V. Cândea în nota susamintită.

Lucrarea se încheie cu o bibliografie aproape exhaustivă, împărţită în şase compartimente (I. Manuscrise, II. Ediţii complete sau publicaţii parţiale ale textului, III. Prelucrări literare, IV. Traduceri în alte limbi, V. Serieri despre Afanasie Nikitin şi VI. Alte lucrări citate în comentarii), care dă posibilitate cititorului român să dobîndească o excelentă informaţie asupra studiilor, interpretărilor şi prelucrărilor suscitade de scrierea lui Nikitin. Această bibliografie, ca şi mulţimea notelor judicioase ce însoţesc traducerea fac lucrarea lui V. Cândea utilă şi cercetătorilor străini care vor găsi în ea preţioase indicaţii şi sugestii.

H. MURAT

Výbor z české literatury husitské doby, Editura Academiei Cehoslovace de Ştiinţe, Praga, I (1963), 522 p; II (1964), 616 p.

Paralel cu elaborarea tratatului de istorie a literaturii ceh, din care au apărut pînă acum trei volume, însumînd cca. 1500 pagini, Academia Cehoslovacă de Ştiinţe a întreprins publicarea unor culegeri de texte alese, începînd cu cele mai vechi manifestări literare. Colectivul de specialiştii, cărui i-a fost încredinţată această sarcină, a dat la iveală o primă culegere, cuprinzînd materiale din literatura cehă de la început şi pînă în vremea lui Jan Hus (*Výbor z české literatury od počátku po dobu Husovu*, Praga, 1957).

În continuarea acestuia, cele două volume intitulate *Culegere de texte de literatură cehă din perioada husită* de care ne ocupăm aci, sînt consacrate perioadei husite. Întrucît editorii au soluţionat ştiinţific unele probleme legate de tehnica ediţiilor, vom sublinia în cele de mai jos utilitatea şi importanţa acestor publicaţii. Textele literare din primul volum sînt precedate de o *Introducere în istoria literaturii din perioada husită*, după care urmează *Principii generale privind tehnica ediţiilor şi învăţături despre limba cehă din sec. al XI-lea*.

¹ Considerăm forma «MUNDA» înscrisă în text (atît în fotocopia manuscrisului Troički, cit şi în traducerea rusă şi română) a fi greşită. Explicaţia ar consta în metateza «MUNDA — MUDNA» strecurată peşemne încă la transcrierea «tetradelor» originale ale lui Afanasie Nikitin — eroare perpetuată şi în transcrierile ulterioare.

² Русско-татарский словарь, vol. I, A—Z, Kazan 1955, p. 348.